

A „könyvek egymással beszélgetnek”¹ – mondja Umberto Eco.

Egy néhány éve megjelent regényt, Lovas Ildikó *Spanyol menyasszonyát* olvastam, s már a vége felé tartottam, amikor ráakadtam valamire. A regény női regény, s nem csupán azért, mert szerzője nő, de a benne szereplő történetek is női történetek, női szempontból, női hangon elbeszélve. Erre is utalhat a könyv alcíme: „Lány, regény” (ami persze azonnal jelzi is: amit olvasunk, az minden, csak nem *lányregény*).

Szűcs Balázs Péter 41

SZÉLJEGYZET

A regényben egy ábrándos, érzékeny és sebezhető nő (Csáth Géza felesége, Jónás Olga) elképzeli magának egy fiatal férfit, akibe akár bele is szerethetett volna. Vagy legalábbis úgy véli. Személyesen persze nem ismeri a férfit, nem is ismerheti, mert az halott, csak a leveleit olvasta. A levelekben azonban „annyi megértés, szomorúság és titok lappang. Annyi.”² Az egyikben ez áll: „Csak olyan szaggatottan, töredezetten, összefüggéstelenül, képtelenül, rendetlenül írok, ahogy eszembe jut; és az írásom is olyan, mint én magam.”³ A nő úgy véli: „Olyan, mint az áprilisi ég.”⁴

A regényben idézett levél nekem azonnal ismerősnek tűnt. Ismertem, vagyis emlékeztem rá valahonnan. Rövid időn belül és kevés kutakodás után meg is találtam a keresett szöveget, méghozzá Szerb Antal *Naplójegyzetek*⁵ című kötetében. A szöveg az *Írni akarok*⁶ címet viseli, s 1917 októberében keletkezett, tehát egy igen korai Szerb Antal-írásról van szó (éppen ezért itt még ne is keressük az ironikus és szellemes Szerb Antalt). A többek közt Babits hatását („úztön-űz a rém” – *Az örök folyosó*) mutató írás nem csupán keletkezési idejét tekintve (mint „korabeli” szöveg), de hangulatában is illik a *Spanyol menyasszony* (pontosabban a Csáth Géza–Jónás Olga-fejezetek) világához.

A regényben az említett szövegrészen kívül található még néhány további, szintén a *Naplójegyzetek*ből származó mondat⁷ – ezeket a mondatokat a Szerb Antal-kötetben az alábbi lábjegyzet kíséri: „Szögletes zárójelben 6 sor gyorsírási szöveg megfejtése. A kipontozott részek megfejthetetlen szavakat jelölnek.”⁸ (Egyébként azt gondolom, hogy a korai Szerb Antal-naplók nehezen megfejthető gyorsírási szövegeinek rekonstrukciója alapján semmiképpen sem kellene messzemenő következtetéseket levonnunk Szerb Antallal kapcsolatban.) A *Spanyol menyasszonyt* olvasva mindenesetre nekem úgy tűnt,

hogy mind a megfejthető, mind a megfejthetetlen szavak egész jól feltalálták magukat – új környezetükben is.

42 Az igaznak tűnik tehát, hogy „a könyvek egymással beszélgetnek”, ám azt már nem olyan könnyű megmondani, hogy mely könyvek lennének a dialógus résztvevői. Arról már nem is beszélve, hogy a dialógusnak hányféle változatát különböztethetnénk meg (példaként elég ha Cervantes *Don Quijotéjára* gondolunk: a *Don Quijote* és a lovagregények közti párbeszéd nem ugyanolyan, mint az, amelyik a *Don Quijote* első és második része között zajlik, s mindkettő eltér attól, amit Borges a *Pierre Ménard, a Don Quijote szerzőjében* mutatott meg). A könyvek közti párbeszéd megteremtésében lényegi szerepet játszhatnak az olvasó felfedezései is; ezzel összefüggésben írt Roland Barthes *A szöveg öröme* című, mára már klasszikussá vált munkájában *cirkuláló emlékekről*⁹. Ahogyan Montaigne az *Ugyanazon szándék különféle következményei* című esszéjében megfogalmazta: „Egy jószemű olvasó gyakran más tökéletességet fedez fel mások írásaiban, mint amelyeket szerzőjük megalkotni szándékozott vagy észrevett volna, és amely gazdagabb értelmet és arculatot kölcsönöz nekik.”¹⁰

1 Umberto Eco: *Széljegyzetek A rózsza nevéhez*, In: Umberto Eco: *A rózsza neve*. Fordította Barna Imre, Európa, 2008: 583–617; 617.

2 Lovas Ildikó: *Spanyol menyasszony* (Lány, regény), Kalligram, 2008: 285.

3 Lovas Ildikó, i.m.: 277.

4 Lovas Ildikó, i.m.: 280.

5 Szerb Antal: *Naplójegyzetek (1914–1943)*, (Sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Tompa Mária), Magvető, 2001

6 Szerb Antal: *Írni akarok* (1917. október), In: Szerb Antal, i.m.: 29–31. (A szöveg a *Spanyol menyasszonyban*: Lovas Ildikó, i.m.: 277–280.)

7 Lovas Ildikó, i.m.: 275.

8 Szerb Antal, i.m.: 51.

9 Roland Barthes: *A szöveg öröme* (Fordította Mihancsik Zsófia) In: Roland Barthes: *A szöveg öröme*, Osiris, 2001: 75–116; 96.

10 Michel Eyquem de Montaigne: *Ugyanazon szándék különféle következményei*, In: Michel Eyquem de Montaigne: *Esszék*. Első könyv. Fordította Csordás Gábor. Pécs, Jelenkor, 2001: 165–175; 169.

